

**TOPLUMSAL ENTEGRASYON SÜREÇLERİNDE MUTFAK:
MERSİN'DE YAŞAYAN SURIYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

**CUISINE IN SOCIAL INTEGRATION PROCESSES: A RESEARCH ON
SYRIAN IMMIGRANTS LIVING IN MERSIN**

Hayma TAHAALKASEM

Bilim Uzmanı, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim
Dalı.

haymaghajar@gmail.com

Gürkan AKDAĞ

Doç Dr., Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü,.

gurkanakdag@mersin.edu.tr

Geliş Tarihi: 11.08.2025 **Kabul Tarihi:** 16.10.2025

Özet: Araştırmanın temel amacı, Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyon süreçlerinde mutfak kültürünün rolünün araştırılmasıdır. Bu amaçla Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş ve hayatını Mersin'de sürdürmekte olan bireyler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri, Mersin ilinde yaşamakta olan 35 kişiden 1 Ocak 2024- 1 Haziran 2024 tarihleri arasında yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde Suriyeli göçmenlerin uzun yıllardan bu yana Türkiye'de yaşadıkları ve ekonomik açıdan güçlü bir şehir olan Mersin'de iş ve yaşam koşulları açısından genel ortalamanın üzerinde bir ekonomik güce sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların coğrafi ve kültürel açıdan yakın bir destinasyon olan Mersin'de yeni hayata ve yemek kültürüne alışmakta zorlanmadıkları, Türk yemeklerine kolaylıkları uyum sağladıkları ve bunun yanı sıra geçmişten bu yana sahip oldukları yemek kültürünü de korudukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bulgular ışığında birbirine benzer coğrafi ve kültürel özellikleri olan coğrafyalarda bireylerin entegrasyon sürecini daha kolay sağladıkları ve yemek kültürüne adaptasyonun da bu anlamda benzer kolaylıkları içerdiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmenlik, Yemek Kültürü, Entegrasyon, Mersin.

Abstract: The main purpose of the research is to investigate the role of culinary culture in the social integration processes of Syrian immigrants. For this purpose, interviews were conducted with individuals who migrated from Syria to Turkey and continue their lives in Mersin. The questionnaire prepared within this scope was collected from 35 people living in Mersin province through face-to-face interviews between January 1, 2024 and June 1, 2024. As a result of the interviews, it was concluded that Syrian immigrants have been living in Turkey for many years and have an economic power above the general average in terms of work and living conditions in Mersin, an economically strong city. It was concluded that the participants did not have difficulty in adapting to the new life and food culture in Mersin, a geographically and culturally close destination, that they easily adapted to Turkish cuisine and that they also preserved the food culture they have had since the past. In the light of these findings, it is possible to say that individuals in

geographies with similar geographical and cultural characteristics achieve the integration process more easily and that adaptation to food culture also includes similar conveniences in this sense.

Keywords: Migration, Immigration, FoodCulture, Integration, Mersin.

GİRİŞ

Tarihin ilk çağlarından bu güne yaşamını devam ettiren insan topluluklarının tamamı göç, ticaret ve savaş gibi faktörler sebebiyle birbirlerinden etkilenerek farklı mutfak kültürleri meydana getirmişlerdir. Bu sebeple meydana gelen çeşitlilik; beslenmeyi sadece karın doyurma özelliği olmaktan çıkararak bir keyif unsuru haline çevirmiştir (Çelik, 2023, s. 1). Günümüzde de her toplum kendine has yemek kültürleri ve özellikleri geliştirerek diğer kültürler arasında ön plana çıkmaya çalışmakta, toplumun kendine has özelliklerini yiyecek-içecek alışkanlıkları perspektifinden sergileyebilmektedir.

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş vesonrasında meydana gelen karışıklıklar, on binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve milyonlarca Suriye vatandaşınınülke topraklarını terk etmek zorunda kalmasına neden olmuştur. İç savaş sürecinde milyonlarca insan, hayatta kalabilmek umuduyla komşu ülkelere ve özellikle Türkiye’ye sığınmıştır. Söz konusu durum, Türkiye’nin hukuktan dış politikaya, güvenlikten sağlığa, eğitimden istihdama, ekonomiden kültüre toplumsal yapısının büyük bölümüne etki etmiştir (Canbolat ve Bulut, 2020, s. 65). Kavramsal olarak göç olgusu bir coğrafi alanda yaşayan bireylerin çeşitli nedenlerle buldukları yerden ayrılarak geçici veya kalıcı olarak başka bir yere yerleşmelerini ifade etmektedir. Çeşitli sınıflandırmaları olan göç kavramının olumlu ve olumsuz pek çok etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Göçler neticesinde, farklıcoğrafyalarsosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi yönde etkilenirken, göç eden insanların sahip oldukları hayat tarzlarısosyo-ekonomik durumları ve demografik özellikleri de göç edilen ülkelerin toplumsal yapılarını etkilemektedir (Akbaba ve Özel, 2020, s. 972). Toplumsal göçlerin yarattığı sorunların daha aza indirgenmesinde kullanılan en önemli uygulamalardan birisi ise entegrasyon olarak kabul edilmektedir. Entegrasyon kavramı özü itibariyle, toplum ve yeni gelenlerin karşılıklı birbirlerini etkilemeleri ve beraber yaşama iradelerinin uyumu olarak kabul edilen bir kavramdır. Bu sebeple Türkiye gibi yoğun göçe maruz kalan ülkeler için sağlıklı entegrasyon ikliminin yaratılması hem toplumsal barış hem de ekonomik kalkınma adına son derece önemlidir.

Toplumsal dönüşümlerden sıklıkla etkilenen mutfak kültürü, göç gibi büyük sosyolojik olaylardan oluşan kapsamlı değişikliklerden de oldukça etkilenmektedir. Göç eden bireylerinyerleştiklericoğrafyalara kendilerine ait mutfak unsurlarını taşımaları ya da göç edilen coğrafyaların hali hazırda mutfak öğelerinin göç eden bireylerinikültürel özelliklerini etkilemesi, bu toplumsalgeçişkenliğin en fazla göze çarpan unsurlarından birisidir (Kara ve Akdağ, 2022, s. 972). Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyonlarında mutfak kültürününün araştırıldığı bu çalışmada; göç kavramından mutfak kültürüne kadar geniş bir perspektifte alanyazına katkıda bulunmayı hedefleyen bilgilendirmelerde bulunulduktan sonra Mersin ilinde yaşamlarını sürdüren Suriyeliler ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve ALANYAZIN

Göç ve Göçmen Kavramları

En genel tanımlama ile göç; ekonomik, siyasi, çevresel ya da kişisel sebeplerle, bir coğrafyadan farklı bir coğrafyaya gerçekleştirilen kısa, orta veya uzun vadeli, geriye dönüş hedefli ya da daimi yerleşim amacı taşıyan coğrafi, kültürel ve toplumsal yer değiştirme hareketleridir (Yalçın, 2004, s. 14). Farklı bir ifadeyle göç, kişilerin veya toplulukların coğrafi ya da idari sınırların ötesine geçerek, yeni yaşam alanları oluşturması ve sosyal durumla birlikte gelişen yeni çevre olarak kabul edilmektedir. Göç kavramının öznesi olarak kabul edilen bireyler ise "göçmen" olarak adlandırılmaktadır. Özellikle yirminci yüzyıl başlarından itibaren sosyolojik açıdan incelenmeye başlanan göç olgusu resmi açıdan ilk olarak 1924 yılında Roma'da toplanan göçler kongresinde resmi olarak alanyazında yer edinmiştir. Bu kongrede "göçmen" kelimesi, *iş bulmak amacıyla kendi öz memleketlerini terk eden bireyler ile ona eşlik eden ya da önceden gidip yerleşen birinin yanına sonradan gelen kişi* olarak tanımlanmıştır. 1932 yılında Cenevre'de düzenlenen göç kongresinde konu daha detaylı ele alınarak göç olgusunu yaşayanların durumu, bu yer değiştirmenin süresi bakımından irdelenmiş, böylece "geçici" ve "sürekli" göçmen gibi farklı yaklaşımlarla konu detaylandırılmaya çalışılmıştır (Ökmen, 2015, s. 10). Göç ve göçmenlik ile ilgili kavramların birbirleriyle olan yakın ilişkisi nedeniyle alanyazında geçerliliği olan tek bir göç ya da göçmen tanımının varlığından bahsetmek mümkün değildir. En kapsamlı yaklaşıma göre göçmen kelimesinin, "bireysel sebepler" nedeniyle, dışarıdan herhangi bir zorlamaya maruz kalmaksızın bireyin özgür iradesiyle gerçekleştirdiği hareketlilikleri kapsadığı öne sürülmektedir. Bu sebeple göçmen kelimesi günümüzde, hem ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak amacıyla başka bir ülkeye ya da coğrafyaya göç eden kişileri ve o kişilerin aile üyelerini kapsayacak şekilde ele alınmaktadır (Perruchoud, 2004).

Göç Türleri

Uluslararası Göç-Dış Göç

1980'lerden itibaren tüm dünyada egemen olan ekonomik politikalar, ulusları fakirleştirmekte; pek çok ülkede hızla güç kaybeden toplumsal işgücü ulus devletlerin ülke sınırları içinde kalamamakta ve bu ülkelerde yaşayan bireyler daha iyi yaşam koşulları sebebiyle gelişmiş ülkelere göç etmeyi istemektedirler. Gelişmiş ülkelerde ise, istihdam politikalarında hala vasıfsız ve ucuz emek arzına ihtiyaç duyulması, ucuz emeğin yasadışı göçle ikame edilmesi ya da bu sürece göz yumulmasına sebep olmaktadır. Diğer yandan gelişmiş toplumlardaki demografik yapı ve nüfusun giderek yaşlanıyor olması dinamik işgücüne duyulan ihtiyacı da artırmaktadır. Ayrıca, gelişmemiş ekonomilerdeki genç nüfus yoğunluğu da, o ülkelerde büyük istihdam sorunlarına sebep olmakta, ortaya çıkan finansal krizler istihdamı daha da zorlaştırmakta bu durum da uluslararası göçü neredeyse alternatifsiz hale getirmektedir (Vural, 2007, s.1). En basit ifadeyle uluslararası göç, bir ülkeden farklı ülkelere yönelik gerçekleşen nüfus hareketleri olarak kabul edilmektedir (Petersen, 1978, s.256). Günümüzde dış göçün pek çok örnekleri görülmele birlikte, çoğunlukla iş gücünü gidermek, daha iyi ekonomik şartlar altında yaşamak gibi nedenlerin yanı sıra, ülke içerisinde yaşanan şiddet ve baskıcı rejimlerden kurtulmak gibi sebeplerle insanların bu hareketlere katıldıklarını söylemek mümkündür (Seraslan ve Özgür, 2009, s.4).

Düzenli Göç-Düzensiz Göç

Bireylerin, kendi yaşadıkları ülkelerin topraklarından, transit geçiş yaptıkları ülkenin ve gittikleri nihai ülkenin yasal prosedürlerine uygun bir şekilde kısa süreli ya da sürekli konaklamaları durumu düzenli göç olaraklandırılmaktadır (Çağlar, 2018, s.35). Düzenli göç kavramını diğer göç yaklaşımlarından ayıran en temel husus kanuni özelliklere riayet edilmesi ve bu perspektifte düzenlemelerin varlığıdır (Akıncı ve ark., 2015, s. 63).Düzensiz göç, ise *“çeşitli zorlayıcı nedenlerle bir kişinin kapsamlı planlanmalar yapmadan, sonuçlarını hesap etmeden ve genellikle gidilecek olan ülkenin göç ve sınır kanunlarına uymaksızın gerçekleştirdiği”* bir göç çeşididir (Gözügüzel, 2014, s. 11). Düzensiz göçün sebepleri arasında bireylerin kendileri ve aile üyeleri için daha iyi hayat şartları arayışı olabildiği gibi yaşanan ülke içerisinde cereyan eden insan hakları ihlalleri, silahlı çatışmalar çevresel problemler ya da sorunlu ekonomik şartlar gibi zorunluluklar olabilmektedir (Koser, 2005, s. 9). Sözü edilen olumsuz koşullar altında yaşamak istemeyen bireyler de yasal yollar ile sağlayamadıkları yer değişimlerini yasal olmayan koşullar içerisinde gerçekleştirmekte ve böylece adına düzensiz göç denilen ciddi ekonomik ve sosyolojik durum ortaya çıkmaktadır. Düzenli göç ise gelişmiş ülkelerin ekonomik ve sosyolojik planlamaları kapsamında yer almakta ve bu haliyle hem göç eden kişilere daha iyi yaşam koşulları imkânı tanınırken göç edilen ülkeye de katma değer sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

Hedef Ülke-Kaynak Ülke-Transit Ülke

Kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülke kavramları hem göç hem de insan ticareti alanyazınında en sık yer bulan sınıflamalardan biri olarak kabul edilmektedir. Hedef ülkeler genellikle gelişmiş ekonomiye ve yüksek refah seviyelerine sahip, kültürel açıdan çeşitliliğe sahip olan ülkelerdir. Kaynak ülkeler ise göç edenlerin çıkış noktalarıdır ve savaş, kıtlık, ekonomik sorunlar veya eğitim gibi sebepler göçün başlıca nedenleri arasında yer alır. Transit ülke konumunda olan ülkeler ise göç edilen yerler üzerinde bulunan, farklı kıtalara ve bölgelere ulaşım açısından merkezi konumda yer alan ülkelerdir. Bu ülkeler, göç eden toplulukların üçüncü olarak bir ülkeye geçiş yapmak için geçtikleri ara noktaları ifade etmektedir (Saçkesen, 2021; Alsamou, 2023, s. 10). Kaynak ülkeler, göçün oluştuğu merkezler olarak insan hareketliliğinin başladığı noktalarken hedef ülkeler göçmenler açısından yeni hayatlarını kurmayı hedefledikleri yerlerdir. Transit ülkeler göçmenler açısından sadece ara durak olarak kabul edilen noktalar olmalarına rağmen yoğun göç hareketleri açısından incelendiğinde yoğun insan hareketliliğine maruz kalmaları sebebiyle ekonomik ve sosyal açıdan etkilenen ülkeler olarak kabul edilmektedirler.

Zorunlu-Gönüllü Göç

Zorunlu göç, bireylerin kendi istekleri dışında yaşadıkları topraklardan ayrılmak zorunda kalmalarını betimleyen kavramdır. Birleşmiş Milletler, zorunlu göçe maruz kalan insanları *“zorla veya mecbur kalarak evlerinden ya da sürekli yaşadıkları yerlerden, başta silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden ya da doğal veya insan kaynaklı felaketlerden korunmak amacıyla, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan veya bu yerleri terk eden kişi ya da bu tip kişilerden oluşan gruplar”* şeklinde tarif etmektedir(Birleşmiş Milletler, 2005, s. 1).Zorunlu göç, dışsal faktörler ile meydana gelen bir durumdur. Zorunlu göç hareketleri, çevresel sorunlar ve doğal afetler, depremler, iklim değişiklikleri gibi nedenlerle olabildiği gibi; şiddet, zorbalık, savaş ve zorlama gibi nedenlerle de gerçekleşebilmektedir (Özkarslı, 2014, s. 9). Mevcut durumun tam tersi bir şekilde gelişen

ve kişilerin göç etmeye kendilerinin karar verdiği gönüllü göç kavramında ise esas motivasyon, bireylerin daha iyi hayat şartları elde etmeyi ümit etmeleridir (Yılmaz, 2014, s.1687). Yani gönüllü göç; bireylerin kendi istek ve beklentileriyle, bir coğrafyadan farklı coğrafyalara yer değiştirme hareketliliğidir. Gönüllü göçün temel özelliği kişilerin isteğine bağlı olmasıdır; ancak bu isteği yaratan, genel olarak göç edilen coğrafyadaki sosyal ve ekonomik koşulların zorluğu ve yeni gidilecek ülkenin ekonomik refahından pay alarak daha iyi yaşam koşullarına kavuşma isteğidir (Erkan ve Erdoğan, 2006).

Göçmen Türleri

Düzensiz Göçmenler

Düzensiz göçmenler, gerekli çalışma izni ve belgeleri olmaksızın genellikle çalışmak amacıyla kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye yasal olmayan yollardan giden göçmenlerdir. Düzensiz göç hareketlerine katılanların birçoğu herhangi bir resmi belge olmadan kaçak olarak ya da göçmen kaçakçıları aracılığıyla, hedef ülkeye giden bireylerden oluşmaktadır. Bazı ülkeler sosyal maliyetlerin ortaya çıkmaması ve koruma önlemleri alınmaması karşılığında düzensiz göç hareketlerine izin verebilmektedir. Ancak bu tip durumlarda, yasadışı yollardan hedef ülkeye giden düzensiz göçmenlerin pek çoğu maddi ya da fiziksel istismara uğrayarak kendi arzuları dışında farklı bölgelere yerleştirilmektedirler. Düzensiz göçmenler hukuki haklardan ve korumalardan uzak oldukları için korku ve aldatma yolu ile insan tacirlerine, yasadışı uyuşturucu tacirlerine ya da kadın tacirlerine borçlandırılarak ülkelerine geri gönderilmemekte yasadışı işlerde çalışmaya zorlanmakta ve ciddi emek sömürülerine maruz kalmaktadırlar (Kupiszewski, 1996, s. 16). Bu açıdan değerlendirildiğinde göç hareketleri içerisinde fiziksel, psikolojik ve ekonomik açıdan an fazla mağdur edilen göçmen tipleri düzensiz göçmenler olarak kabul edilmektedir.

Mülteci

Köken itibarıyla bakıldığında mülteci kavramı, “sığınan kimse” veya “sığınmacı” olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra mülteci kavramı, uluslararası hukukta farklı bir statüye karşılık gelmektedir ve “sığınmacı” anlamından ayrı ele alınır. Sığınmacı, mülteci kelimesi yerine kullanılmamakta, mülteci statüsünü henüz elde edememiş kişiyi tanımlamak için kullanılmaktadır (Çağlar, 2023, s.4). Bu tanım yıllar içerisinde pek çok kez genişletilerek güncellenmiştir. Günümüzde mülteci kavramı; vatandaşı olduğu ülkede dil, din, ırk sosyal statü, ulusal kimliği ya da siyasi düşüncesine sebebiyle zulme uğrayacağından korkması sonucu kendini baskı altında hisseden ve vatandaşı olduğu ülkesine olan güvenini yitirmesi sebebiyle başka bir ülkeden sığınma talebinde bulunan ve bu talebi kabul edilen birey olarak adlandırılır (Acar, 2019, s. 1215). Mültecilik hukuki açıdan belirli prosedürlerin yerine getirilmesi ve bu prosedürlere uyulması neticesinde elde edilen bir haktır.

Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümleri uyarınca şartlı mültecilerin hakları ve sorumlulukları mülteci statüsüne sahip olan sığınmacılardan bir ölçüde farklıdır ve bu hükümler açısından değerlendirildiğinde geldikleri coğrafyalar sebebiyle şartlı mültecilerin mültecilere kıyasla daha dezavantajlı durumda olduklarını söylemek mümkündür (Keskin, 2019, s. 403). Genel bir tanımlama ile şartlı mültecilik; sahip olduğu etnik köken, din, belli bir toplumsal gruba mensubiyet veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında yaşamak zorunda kalan ve kendi ülkesinin korumasından yararlanamayan, ya da sözü edilen korku

sebebiyle yararlanmak istemeyen, hali hazırda önceden yaşadığı ülkenin dışında bulunan, ülkesine dönemeyen ya da söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişilere belirli işlemlerden sonra verilen statüdür (Acar, 2019, s. 1215). Bu noktada şartlı mültecilik, bireylerin mültecilik öncesinde sahip oldukları yasal statüdür. Şartlı mülteciler açısından öncelik, mülteci statüsüne kavuşarak bireysel güvenliklerini tahsis etmek ve yeni bir ülkede sıfırdan hayata başlayabilme olanağına kavuşmaktır.

Sığınmacı

Mülteci olduğunu öne sürerek yaşadığı ülkeyi terk eden ancak mültecilik başvurusu sonuçlanmamış bireyler "sığınmacı" olarak kabul edilmektedir. Sığınmacıların gerçekleştirdikleri başvuruları kabul olursa, sığınmacılar mülteci konumuna geçiş yaparlar. Sığınmacıların başvurusu kabul edilmemesi durumunda ise, kalmaları konusunda haklı bir nedeni yoksa bulunan ülkeden ayrılması istenilebilmekte hatta sınır dışı edilebilmektedir (Erdoğan, 2021, s. 8). 1951 yılında yürürlüğe giren Cenevre Sözleşmesi'ni 1967 yılında yeniden düzenleyen Birleşmiş Milletler, mültecileri hukuken "*Jure Mülteci*", sığınmacıları ise "*De Facto Mülteci*" olarak tanımlayarak iki farklı statü altında isimlendirmiştir (Çiçekli, 2013, s. 239). Özü itibarıyla sığınmacı, kendi ülkesini terk eden ve sığınma talebi gittiği ülke tarafından değerlendirilme sürecinde bulunan bireylerdir. Türk hukuk sisteminde ise, sığınmacılık; 'Türkiye'ye yerleşmek amacıyla olmayıp bir zaruriyet ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlar" şeklinde tanımlanmaktadır (Aslan Üçkardeş ve ark., 2015). Sığınmacılık hem ulusal hem de uluslararası hukuk perspektifinde geçici bir durum olarak kabul edilmekte ve sığınmacı bireylerin statüleri ile ilgili uygulamalar artan sığınmacı sayıları ile birlikte her geçen yıl daha da ülkeleri zor durumda bırakmaktadır.

İkincil Koruma

İkincil koruma, mülteci statüsüne veya şartlı mülteci statüsüne uygun olmayan fakat uluslararası koruma talep eden yabancı uyruklu veya vatansız kişilere verilen bir statüdür. İkincil korumanın tanınmasının ilk koşulu, bireyin mülteci veya şartlı mülteci olarak kabul edilememesidir. Diğer şartı ise bireyin, geldiği ülkeye geri gönderilmesi halinde; ölüm cezasına mahkûm olacak ya da ölüm cezası ile karşı karşıya kalacak, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ya da muamelelere maruz kalabilecek olmasıdır (Nurdoğan ve Öztürk, 2018). Türk hukuku içerisinde ikincil koruma kavramı, uluslararası mülteci hukukunda *tamamlayıcı koruma* şeklinde değerlendirilen koruma türü olarak kabul edilen, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'un 63. maddesiyle kanuni sınırları çizilmiş bireylerin hak ve hürriyetlerini ve ayrıca yaşamlarını koruyan bir statüdür. İkincil koruma statüsü bireylerin hayati risklerden korunması adına titizlikle uygulanmakta ve ortaya çıkabilecek mağduriyetleri önleme adına temin edilen hukuksal düzenlemelerdir.

Geçici Koruma

Geçici koruma; Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelmiş ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeyen bireylerin, uluslararası koruma ihtiyaçlarına ivedi çözüm üretebilmek amacıyla tasarlanan koruma faaliyetlerini betimleyen bir kavramdır. Kapsam olarak, ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine uyum ve temel ihtiyaçların karşılanması başlıklarından oluşmaktadır (Çiçekli, 2013, s. 313). Geçici koruma uygulamaları, geçmiş dönemde Bosna ve Kosova'da yaşanan savaşların ardından oluşan acil mülteci akınlarına çözüm bulmak amacıyla oluşturulan bir çözümdür. Geçici koruma faaliyetleri iç savaş ve insanlara yönelik toplu şiddetin olduğu bölgelerden kaçan bireylere toplu halde sığınma hakkı verilmesini sağlayan

uygulamalardır. Geçici korumadan yararlanan kişilere mültecilerin sahip olduğu sosyal hakların hepsi tanınmayabilmekte veya tanınan haklar bir hak olarak değil de devletin takdirine bağlı hizmetler olarak da değerlendirilmektedir(Erdoğan, 2015, s. 58). Geçici koruma bu yönüyle hem insani hem de hukuki düzenlemeleri kapsayan bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir.

Göçün Toplumsal Etkileri

Sosyal Etkiler

Göç ve kültür arasında karşılıklı ilişkiler bağı bulunmaktadır. Göç eden insanlar kendi kültürel özelliklerini göç ettikleri coğrafyalara taşımakta ancak ilerleyen zamanla birlikte göç edilen ülkenin kültüründen de etkilenmektedirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde göç, kültürel mübadelelerin en temel göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Göçler vasıtasıyla, farklı tarihsel geçmişe, dine, kültüre ve dile sahip topluluklar bir araya gelmekte, bu durumda farklı kültürden insanların bir arada yaşamalarına ve bu sayede birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde olmalarına da imkân sağlamaktadır (Karpas, 2013, s. 9). Sosyal açıdan değerlendirildiğinde; göçmenler açısından gerçekleştirilmesi gereken en önemli görev, yaşanılan ülkeye ve topluma kendi kültürlerinden uzaklaşmadan uyum sağlayabilmek iken, göç alan ülke ve o ülkenin toplumuna düşen görev ise beraber yaşayabilme olgusunun sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için doğru planların hazırlanması gerekliliğidir. Aksi durumda, çok kültürlü ve çok dilli bir toplumda hayatını sürdüren kişiler içerisinde yaşadıkları toplumla sosyo-kültürel açıdan kopukluk yaşayacaklar ve sistemin dışına itileceklerdir (Akıncı ve ark., 2015, s. 70). Bu noktada, beraber yaşama iradesinin karşılıklı istek ve emekle gerçekleşebileceği ve sosyal barışın ancak bu yolla tahsis edilebileceğinin bilinmesi son derece önemlidir.

Politik ve Yasal Etkiler

Günümüzde insan hareketliliğinin sonsuz hızda devam etmesi, göç eden insan sayısının her geçen yıl artması, kitlesel göç hareketleri ve tüm bu gelişmelerin sebep olduğu maliyetlerin ekonomik yansımaları, göç kavramını global öneme sahip siyasi bir konu haline getirmiştir. Bu durum da göçün siyasi bir konu olarak gündemde tutulmasına neden olmaktadır. Göç politikaları üzerinden meydana gelen tartışmaların sebebi doğrudan sosyo-ekonomik etkiler ya da finansal baskılar değil; özellikle göç alan ülkelerdeki radikal sağ partiler tarafından konunun siyaset malzemesi haline getirilmesidir (Erbaş ve Türker, 2019, s. 899). Özellikle yasa dışı göçe karşı çıkan sağ siyasi partilerin Avrupa'da son yıllarda seçimlerde başarı kazanmaya başlamaları göçün doğru politik ve yasal süreçler işletilmeden gerçekleşmesi durumunda yerel halkın göstereceği reaksiyonların ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan çalışma hakkı düzenlemeleri gibi hususların da doğru bir şekilde yönetilemediği ülkelerde kaçak işçilik faaliyetleri artmakta ve bu durum da makroekonomik dengeler açısından işgücü arz talep dengesinde olumsuzluklar yaşanmasına sebep olmaktadır.

Ekonomik Etkiler

Uluslararası göç almanın veya ülkeden yurt dışına göç vermenin ülkeden ülkeye, zamanın şartlarına göre değişen farklı nedenleri bulunmaktadır. Bir ülkede, çalışanların aldıkları maaşların düşük olması, ülkede uygulanan vergi oranlarının yüksek olması ve bu sebepten yatırımların azalması, ortaya çıkan ekonomik istikrarsızlıklar, bireylerin gelecekleri ile ilgili endişeler taşınması ve olumsuz çalışma koşulları sözü edilen durumların başlıcalarıdır. Diğer yandan, sosyal hakların kötülüğü, eğitim seviyesi yüksek işgörenlerin birçoğunun kendi çalışma alanlarıyla alakalı alanlarda istihdam

edilemeyip, düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılmaları gibi maddi ve manevi tatminsizlikler sonucu ortaya çıkan finansal olumsuzluklar göç hareketlerini tetiklemektedir. Ayrıca, nitelikli işgörenlerin işsizlik, yoksulluk, olması gerekenden düşük yaşam koşullarına maruz kalmaları gibi pek çok ekonomik etken ülkelerden yurt dışına göç hareketlerine sebep olmaktadır (Ünsal, 2019, s. 52). Göçmenler ve mülteciler, gittikleri ülkelerde işsizliğin ve istihdam sorunlarının çözüm unsurları olarak değerlendirilirken, aynı zamanda ucuz işgücü olarak da kabul edilmektedirler. Bu sebeple kitlesel göç hareketleri tüm toplumları ekonomik olarak farklı boyutlarda etkilemektedir (Karakaya, 2020, s. 123). Son olarak gidilen ülkelerin işgücü ihtiyacının karşılanması belirli bir noktadan sonra aşırı göç denilen durumun yaşanmasına ve hem yerel hem de genel enflasyonu artırıcı etkilere sebep olmaktadır. Bu sebeple göç hareketlerinin ekonomik etkilerinin iyi bir şekilde hesaplanması gerekmektedir. Yetersiz göç hareketleri ülke ekonomilerinin durağanlığını alt etmede eksik kalacakken fazla göç ise gelişmiş bir ekonominin genel ekonomik sistemi içerisinde onarılması zor yaralar açabilecektir.

Entegrasyon Kavramı ve Boyutları

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göç terimleri sözlüğü entegrasyon kelimesini “*göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç*” olarak betimlenmektedir. Aynı örgüt, entegrasyon ile alakalı “*kabul eden toplumların göçmenleri kabul etmeleri için gerekenler ülkelere göre farklılık göstermektedir*” diyerek entegrasyonun ülkeler açısından farklı özelliklerine de vurgu yapmaktadır. Entegrasyon, sadece tek bir toplumun sorumluluğunda olmayan farklı ülkeler ve farklı toplumlar için ayrı özellikler taşıyan bir kavramdır. Entegrasyon son derece önemli bir toplumsal süreçtir ve hem göçmenler, hem de ev sahibi devlet ve toplumentegrasyondan sorumlu olarak kabul edilmektedir (IOM, 2009, s. 17). Entegrasyon, modern toplumlarda yaşayan tüm insanların sosyal, ekonomik-politik ve kültürel hayatta toplumun bütün paydaşlarının etkin katılımı ve karşılıklı ilişkilerini düzenleyen, ortak aidiyet duygusunun yerel ve ulusal düzeyde teşvik eden kapsamlı bir süreç olarak kabul edilmektedir. Bu tanımdan yola çıkarak entegrasyonun iki yönlü bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki, ev sahibi konumunda bulunan ve çoğunluğu oluşturan toplumun entegre olmasını istediği kişileri arasına almaya razı olduğu bir kabul durumudur. İkinci yön ise göç edenlerin, yeni gidilen ülkedeki topluma dahil olmaya açık halde bulunmaları ve uyum sağlama gayreti olarak kabul edilmektedir (Çetin, 2016, s. 200).

Sosyal Entegrasyon

Sosyal entegrasyon, göç eden bireylerin yeni gittikleri ülkelere entegre olma sürecini sadece finansal ya da kanuni sorumluluklar açısından değil, sosyal hayatı da içine alacak şekilde ele alan bir yaklaşımdır. Sosyal entegrasyon kavramı; kültürleşme, sosyo-ekonomik-politik konum, etkileşim ve kimlik olmak üzere kendi içerisinde toplam dört başlık altında incelenmektedir. Sosyal entegrasyonun başarısı bu dört boyutun unsurlarına ve boyutlar arasındaki etkileşime bağlıdır. *Kültürleşme*, gelenekler ve dil gibi çeşitli başlıklarda yeni toplumun kültürü ile sahip olunan öz kültürün karşılıklı etkileşimidir. *Sosyal-ekonomik-politik konum*, topluma yeni katılan bireylerin sosyal, ekonomik ve politik konumu ve haklarını içeren özelliklerdir. *Etkileşim*, ülkeye yeni katılan bireylerin kendi toplumları ve yeni ülkedeki toplumun mevcut üyeleri ile olan karşılıklı etkileşimlerini içermektedir. *Kimlik* ise bireyin toplumsal hayat içerisinde kendini ait hissettiği yer olarak ele alınmakta ve kişi tarafından zamanla oluşturulduğu için de

duyguları da kapsayan sosyal kimlik kavramına yakın bir anlam taşımaktadır (Şahin, 2010, s. 107).

Kültürel Entegrasyon

Kültürel entegrasyon göçmenlerde bilişsel, davranışsal ve tutumsal değişimleri ifade etmektedir. Kültürel entegrasyon her ne kadar göçmenlerle ilgili bir süreç olsa da karşılıklı etkileşimi gerektiren bir süreç olması nedeniyle ev sahibi toplumda da değişimler yaşanmaktadır. Bu süreçte ev sahibi toplumunda göçmenlerle ilişki kurmanın yollarını öğrenmesi ve onların ihtiyaç ve beklentilerine uyum sağlaması beklenmektedir. Kültürel entegrasyon sürecinde göçmenler öz kültürlerini bırakmak zorunda değildir, çokkültürlü kişiler ve yetkinlikler hem göç eden bireyler hem de göç edilen toplum için bir değer olarak değerlendirilmelidir (Uslu, 2023, s. 30). Kültür, uzun yıllar içerisinde oluşan bir yapı olduğu için entegrasyon açısından değerlendirildiğinde de karşılıklı uyum ve paylaşım süreçlerinin sağlıklı devam etmesi koşuluyla kültürel entegrasyonun başarılı bir şekilde oluşabileceğini söylemek mümkündür.

Ekonomik Entegrasyon

Mülteciler kendi ülkelerinden göç etmek zorunda kaldıkları ülkelerdeki toplumların nezdinde genellikle kendisinde ayrıştırılmış, dışarıdan bir varlık, bir insan topluluğu şeklinde görülmektedir. Mültecilerin iltica ettikleri ülkelerde yaşayan insanlar kendileri için istedikleri çoğu şeyi mülteciler için istememektedir. Mülteciler ve mültecilerin ekonomik entegrasyonu temel bir sorunda toplanmaktadır: Bu sorun mültecilere hangi pencereden bakıldığı ile ilgilidir. Mültecilere nasıl bakıldığı, aslında mültecilerin ekonomiye entegrasyonu konusunda da önem arz etmektedir. Dünya üzerindeki hemen hemen her yerde mülteciler üzerinde sağlanabilecek bir sosyal uyum mültecilerin ekonomik entegrasyonu ile beraber gerçekleşmektedir. Kısaca bir ülke kendi topraklarına iltica etmiş mültecilerin ekonomik uyum sürecini iyi yönetememiş ve onları ekonomiye dahil edememişse sosyal uyumu sağlamada başarısız olmuş demektir (Ergün, 2019, s. 63). Ekonomik açıdan gelişim hem mültecilerin süreçlere dahil edilmesi hem de toplumun bundan ekonomik getirilere ulaşmasıyla olmaktadır. Karşılıklı etkileşimin finansal ayağı olarak ekonomik entegrasyon toplumsal barışa ulaşma adına önemli yapıtaşlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Hukuki ve Politik Entegrasyon

Hukuki ve politik entegrasyon, öncelikle yasal statü ile belirlenmiş entegrasyon süreçlerini çerçeveleyen en önemli unsurlardan birisidir. Çünkü, konuyla ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar yasal güvenceye ve statülere sahip göçmenlerin güvencesiz yasal statülü göçmenlere kıyasla daha başarılı bir entegrasyon süreci geçirdiklerini ortaya koymaktadır. Göç edilen sürede ve sonrasında bireylerin karşı karşıya kaldıkları ayrımcı yaklaşımlar, göçmenlerin hayatlarını tehlikeye sokan sınır güvenlik prosedürleri, göç edilen ülkede yaşanan ekonomik eşitsizlikler ancak hukuki entegrasyon ile çözüme ulaşabilmektedir. Göç eden bireylerin toplumdan izole bir hayat yaşamalarına neden olan yerleştirme politikaları, göçmenlerin toplumda karşı karşıya kaldıkları ırkçı ve ayrımcı tavırlar kişilerin adaptasyon süreçlerine yönelik önemli tehditler olarak kabul edilmektedir (Şimşek, 2018, s. 371). Hukuki ve politik entegrasyon, göçmenlerin ve yabancıların yeni geldikleri ülkenin vatandaşı olmalarını ve aynı zamanda o devletin vatandaşı olarak sahip olunan tüm hak ve özgürlüklerden faydalanabilmelerini sağlayan süreçler bütünüdür (Taş, 2023, s. 176).

Sivil Entegrasyon

Entegrasyon, gerek politik gerekse de toplumsal açıdan sıklıkla kullanılan ancak kapsamı hakkında net bir uzlaşıya varılmış ortak bir tanımını bulunmayan bir yaklaşımdır. Entegrasyonun özellikle siyasikarar vericiler tarafından farklı şekillerde değerlendirilmesi ülkeden ülkeye hem kanunların içeriğini hem de göçmenlerin sahip oldukları hakların kapsamını değiştirmektedir. Göç hareketlerini yönetilebilir kılma ve ortak bir mülteci ve göç politikası oluşturma amacıyla olan Birleşmiş Milletler gibi küresel ya da Avrupa Birliği gibi bölgesel kurumlar göçmenlerin yeni gittikleri ülkelerde sahip olması gereken imkanlar üzerinde çalışmakta ve uluslararası ölçekte kabul edilebilir bir sivil entegrasyonun sağlanabilmesi adına araştırmalar yapmaktadırlar (Erat, 2018, s. 80). Sivil entegrasyon faaliyetleri, bireylerin gittikleri ülkelerin tarihleri, kültür özellikleri, işlevsel kurumları ve temel değerlerine olan bağlılıkları hakkındaki uygulamaları kapsamaktadır (Goodman, 2009, s. 27; Yıldırım, 2020, s. 24). Sivil entegrasyon yolunda gerçekleştirilen çalışmalar özellikle hedef ülkeler açısından toplum refahını artıracak yapıların kurulmasına olanak sağlarken göç eden bireyler açısından da güvenli ve huzur içerisinde bir yaşam iklimi oluşturulmasını sağlamaktadır.

Yerel Entegrasyon

Hathaway (2005, s. 978), yerel entegrasyonu, uluslararası koruma ihtiyacı olan bireylere sosyal haklar tanınması ve ev sahibi toplulukla yeni gelen bireylerin uyum sürecini kolaylaştıracak politik düzenlemeler yapılması olarak temelde iki başlık altında incelemiştir. Ager ve Strang (2008), ise başarılı bir yerel entegrasyon için gereken araçları dört başlıkta sıralamıştır. Bu başlıklar; araçlar ve işaretleyiciler (eğitim, istihdam, konut, sağlık), sosyal bağ kurma (sosyal köprüler, sosyal bağlar, sosyal bağlantılar), kolaylaştırıcılar (güvenlik, kültürel bilgi ve istikrar, dil) ve kurumsallık (haklar ve vatandaşlık) olarak sıralanmaktadır. Göç eden bireylerin göç edilen ülkedeki kurumlara kolayca ulaşması, gidilen ülkenin dilini öğrenmesi, toplumsal hayatta kendini güvende hissetmesi gibi özellikler başarılı entegrasyon uygulamalarının temel unsurları arasında yer almaktadır. Çünkü, entegrasyon süreci bireylerin hak ve vatandaşlık süreçleri ile de yakından ilişkilidir. Ev sahibi toplum içerisinde göçmenlerin eşit haklara ve olanaklara sahip olabilmeleri, toplumsal hayata katılmaları, hukuki güvenceye sahip olabilmeleri verimsiz entegrasyon süreçlerini önleyerek göç eden bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine katkı sağlamaktadır (Aykaç ve Karakaş, 2022, s. 421). Bu yol ile yerelde başlayan entegrasyon çalışmaları başarılı oldukça ulusal ölçekte de entegrasyonun sağlanabilmesi adına doğru adımlar atılmış olacaktır.

Mutfak Kültürü

En genel tanımıyla kültür, insanların barınma, giyinme ve beslenme biçimlerinden, inanç sistemleri, örgütlenme ve yaşamı anlamlandırabilmek adına oluşturduğu ideolojilere kadar etrafında var olan doğanın haricinde yarattığı ve hem manevi hem de maddi olarak ona kattığı her şey olarak tanımlanabilmektedir (Aydın, 2013, s. 25). Mutfak kelimesi, “yemek pişirilen yer” olarak düşünüldüğü gibi “yiyecek kültürünün tamamı” olarak da kullanılan bir kelimedir ve Arapça “matbah” kelimesinin Türk dilindeki karşılığıdır. Bu ifadeden yola çıkıldığında; bir toplulukta yiyecek ve içecek alanında kullanılan araç ve gereçler, pişirme sanatı ve yemek ile ilgili törenler mutfakın bir parçası olarak kabul edilmektedir (Hatipoğlu ve Batman, 2014, s. 62). Mutfak kültürü ise, insanların yaşamlarını devam ettirebilmesi için yiyecek-içeceklerin hazırlanmasından pişirilmesine, muhafaza edilmesinden tüketilmesine kadar uzun bir süreci içerisinde barındırır ve bu

süreç, mutfakta kullanılan araç gereçler, yiyecek-içeceklerin üretim şartları, sofralara geliş süreci gibi alternatif özellikleri de kapsamaktadır (Solmaz ve Altınar, 2018).

Mutfak kültürünün gıdanın üretiminden tüketimine kadar geçen tüm süreci kapsayan; uygulamalar, inançlar, tutum ve davranışlar olarak ifade edilmesi mümkündür. Mutfak kültürü, soyut ve somut öğelerin bir bütünü olarak değerlendirilebilir. Yemeklerde kullanılacak ürünlerin yetiştirilmesi, üretim, tedarik, hazırlık, tüketim, sunum, inançlar, değerler, gelenek ve görenekler ile ritüel ve seremoniler de dâhil olmak üzere birçok süreç mutfak kültürünü oluşturmaktadır. Her bir süreç ise toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Dünyanın farklı yerlerindeki topluluklar; farklı coğrafı, ekonomik, sosyo-kültürel koşullara ve farklı tarihsel süreçlere sahiptir. Bu durum mutfak kültürünün her toplum için farklı anlamlara sahip olmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla toplumların sahip olduğu bu heterojen kültürün, özgün birer ögeyi simgelediği söylenebilir. Tüm bunlarla birlikte mutfak kültürü, yemek yemeye dair tüm bu bilgi ve davranışların nesilden nesile aktarılması ile ilgili süreçler bütünüdür (Sağdıç, 2024, s.26).

Suriyeli Göçmenlerin Mutfak Kültürü

Yemek kültürü, toplumun kültürel değerlerini ortaya koymada önemli bir araç vazifesi görmektedir. Toplumlar din, dil, inanış, yaşayış tarzı, olaylara bakış açısı, dünya görüşü, çevreyi algılama ve yorumlama gibi birçok unsurda benzerlik ve farklılıklar sergilerken benzer şekilde yeme-içme ve sofrada adabı ve yemeğin toplumda oynadığı roller gibi özelliklerde de benzerlikler ve farklılıklar sergilemektedirler. Uluslararası ilişkilerde toplumlar nasıl birbirlerini etkiliyorlarsa yine aynı şekilde beslenme biçimleri konusunda da birbirlerini etkilemektedirler. Bu sebeple de yemek, kültürlerarası ilişkilere ve etkileşimlere neden olan kıymetli bir unsurdur (Ünalın, 2015, s. 59).

Arap mutfağı, Arap halklarının yaşadığı coğrafyalarda varlığını sürdüren doğudan batıya birçok ülkede yaygın olarak görülen bir mutfak kültürüdür. İpek yolu ve Baharat yolları üzerinde yerleşik bulunan Arap halkları, ticaret, din, savaş gibi konularda çevrelerinde bulunan birçok toplum ile etkileşime geçerek gelenek ve kültür bakımından hem etkilenmiş hem de onları etkilemiştir (Yıldız, 2009, s. 5). Arap mutfağının bir parçası olan Suriye mutfağı temel Arap yemek kültürüne sahip bir mutfak olarak bilinmektedir. Bunun yanı sıra çok kültürlü bir özellik sergileyen Suriye mutfağı içerisinde, Hristiyan, Çerkez ve Türk mutfaklarının da etkisinin var olduğunu söylemek mümkündür. Yemeklerde genellikle dana eti, kuzu eti ve tavuk etini tercih eden Suriyeliler, bu etleri farklı baharatlarla pişirdikleri pilavlarla servis etmektedirler. Türk mutfağına benzer şekilde et yemekleri ve pilavların beraber servis edilmesi Suriye mutfağında sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Ayrıca, yöresel baharatlar ve tatlandırıcılar da Suriye mutfağında sıklıkla karşılaşılan besinler arasındadır. Diğer yandan, yemek sonrası tatlı yeme geleneği de Suriye mutfağının karakteristik özellikleri arasındadır (Kara, 2021, s. 14).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, Mersin ilinde yaşayan Suriyeli göçmen bireylerin toplumsal entegrasyon süreçleri içerisinde mutfağın rolü araştırılmaktadır. Bu sebeple Mersin ilinde yaşayan Suriyeli göçmen bireyler ile görüşmeler yoluyla mevcut durumun tespitinin yapılabileceğinden dolayı araştırmada tarama modeli tercih edilmiştir. Çalışma, bireylerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ve bu kapsamda daha fazla nitelikli bilgiye ulaşmayı hedeflediği için nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi, olay ve olguları *doğal ortamlarında* gerçekçi bakış açısıyla inceleyen; gözlem ve görüşme yöntemlerinin kullanıldığı araştırma yaklaşımı şeklinde ifade

edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 40). Çalışma kapsamında bireylerin tutum, davranış ve hareketleri detaylı olarak gözlemlenmiş ve araştırma soruları ile konular hakkında bilgilere ulaşmak hedeflenmiştir. Bu sebeple araştırma tür bakımından hem tanımlayıcı hem de keşfedici özellikler sergilemektedir.

Bir bilimsel araştırmanın hazırlanış sürecinde öncelikli olarak karar verilmesi gereken durum araştırma probleminin varlığıdır. Bilimsel ölçekte araştırılmaya değer bir problemin varlığı araştırmanın ilerleyen süreçlerinin sağlıklı sonuçlar verebilmesini sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle belirlenmiş olan araştırma sorusu araştırma evreninin belirlenmesine de ön ayak olmaktadır. Evren, araştırma kapsamında sınanacak araştırma sorularından elde edilen sonuçların genellenebileceği ana kitledir (Büyüköztürk ve ark., 2018: 82; Özen ve Gül, 2007, s. 395). Bu çalışmada evren, Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerden oluşmaktadır. Mevcut olanaklar ve bilimsel veriler ışığında tüm Suriyeli göçmenlere ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bu noktadan hareketle çalışma evreni olarak Mersin ilinde yaşayan Suriyeli göçmenler belirlenmiş ve örneklem grubu sözü edilen Suriyeli göçmenler arasından tercih edilmiştir. Bu yolun tercih edilmesiyle araştırma evreni ile benzer özellikler taşıyan alt grup seçimi yapılmıştır. Doğru bir alt grup seçimi de ya da daha farklı bir ifade daha küçük çalışma grupları; genelleyecek bulgular elde edilmesi adına kullanılmaktadır. Araştırmada nitel araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ve doküman inceleme yöntemleri kullanılmıştır. Görüşmeler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu Kara (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmadan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Görüşme formları, 1 Ocak 2024 ile 1 Haziran 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada cevap aranan sorular 8 adet olarak hazırlanmış ve aşağıdaki şekilde katılımcılara yöneltilmiştir.

- 1) Türkiye’ye ne zaman geldiniz?
- 2) Türkiye’ye geldikten sonra mutfak kültürüne adapte olmakta zorluklar yaşadınız mı? Eğer cevabınız evet ise ne tür zorluklar yaşadınız, örnekler misiniz?
- 3) Geleneksel yemekleriniz nelerdir? Türkiye’ye geldikten sonra da bu yemekleri tüketmeye devam ediyor musunuz? Detaylı olarak anlatabilir misiniz?
- 4) Özel günlerinizde hazırladığınız geleneksel yemekleriniz bulunmakta mıdır? Eğer cevabınız evet ise hangi yemekleri yapıyorsunuz, örnekler misiniz?
- 5) Türkiye’ye geldikten sonra evde yemek yapma alışkanlıklarınız değişti mi? Değişti ise farklı olarak gerçekleştirilen uygulamalar nelerdir?
- 6) Türk yemeklerine adapte oldunuz mu? Evinizde pişirdiğiniz Türk yemekleri var mıdır? Cevabınız evet ise hangi Türk yemeklerini sofranızda tercih ediyorsunuz?
- 7) Suriye yemekleri ve Türk yemeklerini birlikte pişiriyor musunuz? Böyle bir uygulamanız var ise örneklendirebilir misiniz?
- 8) Türkiye’ye geldikten sonra yemek alışkanlıklarınızda meydana gelen değişimler nelerdir? Detaylı olarak açıklayabilir misiniz?

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz uygulaması tercih edilmiştir. Betimsel analiz, temelde dört aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar; betimsel analiz çerçevesi oluşturma, bu çerçeveye göre verileri işleme, bulguları tanımlama ve bulguları yorumlama şeklinde sınıflandırılmaktadır. Betimsel analiz olguların derinlemesine incelenmesine olanak sağlamaktadır (Coşkun ve ark., 2015, s. 324). Bu çalışmada da ilk etapta alanyazından elde edilen bilgilere istinaden yarı yapılandırılmış görüşme formu

hazırlanmıştır. Daha sonrasında doğru bir örneklem grubu kullanılarak sorular cevaplandırılmıştır. Cevaplar detaylı bir şekilde tasnif edilmiş, bulgulara dönüştürülmüş ve en nihayetinde bulgular yorumlanmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılım sergileyen Mersin ilinde yaşayan Suriyeli göçmenlere ilişkin demografik özellikleri gösteren Tablo 1 aşağıda detaylı olarak yer almaktadır. Çalışmaya katılım sergileyen Suriyeli göçmenlerin 23'ü (%65,71) kadın, 12 tanesi ise (%34,29) erkektir. Katılımcıların 21 tanesi (%60) evli, 14 tanesi (%40) bekarıdır. Yaş ortalaması incelendiğinde katılımcıların yarısının genç ve orta yaşlı bireylerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. %51,43 oranında (23-37) yaş, %22,86 oranında (18-22) yaş, %22,86 oranında (38-52) yaş ve %2,85 oranında (53-71) yaş aralığındadır. Eğitim durumunu incelendiğinde 21 kişinin (%60) lisans, 10 kişinin (%28,6) lise, 3 kişinin (%8,6) ön lisans, 1 kişinin de (%2,8) doktora mezunu olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılım sergileyen bireylerin büyük bir kısmı eğitilmiş kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların meslekleri incelendiğinde; 11 kişinin (%31,4) mezun olduğu bölüm ile ilgili (Mühendis, Mimar, Doktor, Öğretmen), mesleğini yapmaya devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. 8 kişi (%22,8) öğrenci, 7 kişi (%20) ev hanımı, 5 kişi (%14,3) mavi yakalı çalışan (fabrikada ve restoranda), 3 kişi (%8,6) işyeri sahibi ve 1 kişi (%2,9) işsiz durumdadır. Katılımcıların aylık gelir durumları incelendiğinde Türkiye ekonomik durumuna benzer özelliklerle karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür. 15 katılımcı (%42,8) asgari ücret ile geçinmektedir. 12 kişi (%34,3) 20.000 TL ile 40.000 TL arasında, 5 kişi (%14,3) 40.000 TL ile 60.000 TL arasında maaş almaktadır. Geri kalan kişiler işyeri sahibi olduklarından dolayı 1 kişi (%2,9) 60.000 TL ile 80.000 TL arasında ve 2 kişi (%5,7) 80.000 TL ve üstü kazanmaktadır. Çalışmanın ilk sorusu olan göçmenlerin Türkiye'ye geliş zamanlarını incelendiğinde; katılımcılardan 3 kişi (%8,6), iç savaşın başladığı 2011 yılında, 5 kişi (%14,2), ise 2012 yılında Türkiye'ye giriş yapmıştır. İç savaşın yoğunlaştığı 2013 yılında 9 katılımcı (%25,7), 2014 yılında 4 katılımcı (%11,4), 2015 yılında 4 katılımcı (%11,4), 2016 yılında 1 katılımcı (%2,9), 2018 yılında 3 katılımcı (%8,6), 2019 yılında 1 katılımcı (%2,9), 2020 yılında 1 katılımcı (%2,9), 2021 yılında ise 4 katılımcı (%11,4) Türkiye'ye giriş yapmıştır.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Medeni Hal	Yaş	Eğitim	Meslek	Gelir	Geliş
SG1	Kadın	Evli	63	Lisans	Ev Hanımı	40.000-60.000	2021
SG2	Kadın	Bekar	22	Lisans	Öğrenci	20.000 ve altı	2015
SG3	Erkek	Evli	49	Lise	Fabrika Sahibi	80.000 ve üstü	2013
SG4	Erkek	Evli	39	Lisans	Fabrika Müdürü	40.000-60.000	2012
SG5	Erkek	Bekar	26	Lisans	Garson	20.000 ve altı	2012
SG6	Kadın	Evli	25	Lisans	Ev Hanımı	20.000-40.000	2011
SG7	Kadın	Evli	38	Lise	Özel Öğretmen	20.000 ve altı	2011
SG8	Kadın	Bekar	18	Lise	Öğrenci	20.000 ve altı	2011
SG9	Kadın	Bekar	20	Lise	Öğrenci	20.000 ve altı	2018
SG10	Kadın	Bekar	18	Lise	Öğrenci	20.000 ve altı	2018
SG11	Kadın	Evli	26	Lisans	Gıda Mühendisi	20.000-40.000	2013
SG12	Kadın	Evli	47	Lisans	Ev hanımı	20.000-40.000	2019
SG13	Kadın	Bekar	24	Lisans	Öğretmen	20.000 ve altı	2020
SG14	Kadın	Bekar	21	Lisans	Öğrenci	20.000 ve altı	2013
SG15	Kadın	Bekar	18	Lise	Öğrenci	20.000 ve altı	2013

SG16	Kadın	Evli	39	Doktora	Öğretmen	20.000-40.000	2021
SG17	Erkek	Evli	26	Lisans	Makine Mühendisi	20.000-40.000	2012
SG18	Kadın	Bekar	21	Ön Lisans	Öğrenci	20.000 ve altı	2018
SG19	Erkek	Evli	47	Lise	Lokanta Sahibi	40.000-60.000	2014
SG20	Kadın	Evli	26	Lisans	Gıda Mühendisi	20.000-40.000	2013
SG21	Kadın	Bekar	27	Lisans	Çevre Mühendisi	20.000-40.000	2015
SG22	Kadın	Evli	30	Lisans	Org Şirketi Sahibi	20.000-40.000	2012
SG23	Erkek	Evli	34	Lisans	Depo Görevlisi	40.000-60.000	2013
SG24	Erkek	Evli	28	Ön Lisans	Garson	20.000 ve altı	2015
SG25	Erkek	Evli	31	Lisans	Kimya Mühendisi	20.000-40.000	2016
SG26	Erkek	Evli	35	Lisans	İthalat-İhracat	20.000-40.000	2014
SG27	Erkek	Evli	30	Lise	İşsiz	20.000-40.000	2015
SG28	Kadın	Evli	32	Lisans	Ev Hanımı	20.000 ve altı	2021
SG29	Kadın	Evli	33	Ön lisans	Ev Hanımı	20.000 ve altı	2014
SG30	Erkek	Bekar	27	Lisans	Doktor	40.000-60.000	2021
SG31	Kadın	Bekar	24	Lise	Garson	20.000 ve altı	2014
SG32	Kadın	Evli	43	Lise	Ev Hanımı	60.000-80.000	2013
SG33	Kadın	Evli	47	Lisans	Ev Hanımı	80.000 ve üstü	2012
SG34	Kadın	Bekar	23	Lisans	Mimar	20.000 ve altı	2013
SG35	Erkek	Bekar	22	Lisans	Öğrenci	20.000-40.000	2013

Mutfak Kültürü Adaptasyonu

Taras ve ark. (2012, s. 133)'a göre göçmenler yeni ülkeye yerleşirken, çevrelerindeki insanları, nasıl giyindiklerini, nasıl konuştuklarını, birbirleriyle nasıl etkileşimde bulduklarını gözlemlemektedir. Böylelikle gelenekleri, törenleri öğrenir; değer ve inançları anlayarak kaçınılmaz olarak yerel kültürün bazı yönlerini özümserler. Bu nedenle yabancı bir kültürel çevreye uzun süre maruz kalmak, kademeli olarak kültürel etkileşime yol açmaktadır. Bu kültürel etkileşimin hem göç eden bireyleri hem de göç edilen yerde yaşayanları etkilediği söylenebilir. Bu noktadan hareketle çalışmanın ikinci sorusu *“Türkiye’ye geldikten sonra mutfak kültürüne adapte olmakta zorluklar yaşadınız mı? Eğer cevabınız evet ise ne tür zorluklar yaşadınız, örnekler misiniz?”* olarak sorulmuştur. Konu ile ilgili cevaplar incelendiğinde; SG1, SG2, SG5, SG11, SG16, SG22 ve SG33 kodlu katılımcılar kültürel olarak göç etmeden önce de Mersin ile yakın akrabalık ilişkileri buldukları için kesinlikle bir zorluk yaşamadıklarını ve Türk kültürüne uzun yıllardan bu yana aşina olduklarını beyan etmişlerdir. SG3, SG7, SG12, SG14, SG34 ve SG35 kodlu katılımcılar Türkiye’ye geldikleri ilk yıl pek çok kültürel ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını dolayısıyla göç ettikleri ilk yıl her şeye karşı önyargıyla yaklaştıklarını ancak geçen süre içerisinde artık çok daha rahat olduklarını yemek kültürü perspektifinden de ilk yılın sonu itibarıyla herhangi bir problemin kalmadığını belirtmişlerdir. SG4, SG9, SG10, SG18 ve SG20 kodlu katılımcılar Türk yemeklerini denedikçe beğendiklerini ve özellikle restoranlarda sıklıkla Türk yemeklerini deneyimlediklerini söylemişlerdir. SG6, SG8, SG24, SG25 ve SG30 kodlu katılımcılar Mersin ilinde yaşamalarının yemek adaptasyonu sağlama açısından büyük kolaylık sağladığını belirterek Mersin kültürünün ve sıcaklığının yemeklere de yansıtıldığını dile getirmişlerdir. SG13, SG27, SG28 SG31 ve SG32 kodlu katılımcılar artık Türkiye’de yaşamaya devam edeceklerini ve geri dönmeyi düşünmediklerini söyleyerek hem topluma hem de yemeklere karşı büyük bir memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir. SG15, SG21, SG23, SG26 ve SG29 maddi sebeplerden dolayı tam olarak denemek istedikleri yemeklere ulaşamadıklarını ancak daha önceki deneyebildikleri yemeklerin damak zevklerine çok uygun olduğunu söylemişlerdir. SG17 ve SG19 kodlu katılımcılar yemek tercihi olarak Suriye yemeklerini tüketmeyi tercih ettiklerini, uygun şartlar

oluştığında Suriye'ye dönmek istediklerini dolayısıyla adaptasyon konusunda çok çaba sarf etmediklerini belirtmişlerdir.

Tüketmeye Devam Edilen Geleneksel Yemekler

Kültürün ve geleneklerin öne çıktığı üçüncü çalışma sorusu “*Geleneksel yemekleriniz nelerdir? Türkiye'ye geldikten sonra da bu yemekleri tüketmeye devam ediyor musunuz? Detaylı olarak anlatabilir misiniz?*” olarak katılımcılara yöneltilmiştir.

Tablo 2.

Katılımcıların Tüketmeye Devam Ettikleri Yemekler

Sıra	Kullanılan ifadeler	Σ	%
1	Sarma çeşitleri (Lahana, Yaprak Sarması)	23	%17,69
2	Dolma çeşitleri	21	%16,15
3	Kıbbah (İçli Köfte)	15	%11,54
4	Yoğurt yemekleri (Lebeniye, IrmanbiLaban, Manti)	12	%9,23
5	Pilav yemekleri (Firik, Kapse, Trüf mantarlı, Mercimek, Maklube)	12	%9,23
6	Muluhiye yemeği	10	%7,69
7	Falafel	9	%6,92
8	Sındvanat (Mumbar)	7	%5,38
9	LahmehiKaraz (Vişneli köfte)	4	%3,08
10	Şawerma (Döner)	4	%3,08
11	Kebab yemekleri	4	%3,08
12	Meze çeşitleri (Mütebbel, Humus, Muhammara)	3	%2,31
13	Ful	3	%2,31
14	Sebze yemekleri	3	%2,31
Toplam		130	%100

Katılımcılar yemek kültürlerinin nesilden nesile ulaşan bir yapı olduğunu belirterek geçmişten günümüze uzanan yemek kültürlerini devam ettirdiklerini ve evlerinde çocuklarına da yemek kültürlerini aşıladıklarını dile getirmişlerdir. 35 katılımcı tarafından belirtilen toplam 130 yemek Tablo 2 üzerinde detaylı olarak gösterilmektedir. Geleneksel mutfak unsurları arasında sarma çeşitleri (%17,69), dolma çeşitleri (%16,15) ve Kıbbah olarak adlandırılan İçli Köfte (%11,54) ön plana çıkan yemek çeşitleri olarak göze çarpmaktadır.

Özel Günlerde Hazırlanan Geleneksel Yemekler

İnsan birliktelikleri kurumsallaşmış birtakım davranışlarla şekillenen oluşumlardır. Bu oluşumlar aynı zamanda pek çok farklı ritüelleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu uygulamalar içerisinde gerek günlük hayatın gerekse inanç temelli davranışların düzenlenmesinde yemek seremonileri önemli bir yer tutmaktadır. Bu ritüel ve seremoniler bir toplumu diğerlerinden ayıran temel kültürel özelliklerdir(Beşirli, 2011). Adına özel gün denilen bu kültürel miras unsurları dini bayramlardan evlilik törenlerine kadar geniş kapsamlı bir alanda incelenmektedir. Suriyeli göçmenlerin özel günlere yönelik tutumlarını ve bu süreçte hazırladıkları yemekleri tespit amacıyla hazırlanmış olan çalışmanın dördüncü sorusu “*Özel günlerinizde hazırladığınız geleneksel yemekleriniz bulunmakta mıdır? Eğer cevabınız evet ise hangi yemekleri yapıyorsunuz, örnekler misiniz?*” olarak katılımcılara yöneltilmiştir.

Kültürlerini yaşatma konusunda hassas olan Suriyeli göçmenler başta dini bayramlar olmak üzere, düğünler ve cenazeler gibi ritüellerin yaşandığı günlerde bilinen geleneksel yemeklerini yapmaya devam ettiklerini çalışma kapsamında dile getirmişlerdir.

Özel günlerin mevsimsel özelliklerine göre değişim sergileyen yemekler arasında Salatalar (%14,17), Pilav çeşitleri (%13,34) ve yaprak sarma (%15) gibi seçenekler ön plana çıkmıştır. Özellikle düğün yemeklerinde etli yemek yapmanın da geleneksel kültür özellikleri olduğunu belirten katılımcılar. Özel günlerde beraber yemek yemenin sosyal ilişkileri geliştiren önemli noktalardan biri olduğunu da vurgulamışlardır.

Tablo 3.

Özel Günlerde Hazırlanan Yemekler

Sıra	Kullanılan ifadeler	Σ	%
1	Etli Yaprak Sarma	18	%15
2	Salata (Tabbule, Fettuş)	17	%14,17
3	Trüf mantarlı pilav, Maklube, Firik pilavı, Kapse	16	%13,34
4	Kıbbe (İçli köfte)	11	%9,17
5	Poğaç (Zahterli, Biberli, Zeytinli, Ispanaklı, Peynirli, Tavuklu)	9	%7,5
6	Yalanci (Zeytinyağlı yaprak sarması)	9	%7,5
7	Meze çeşitleri (Mütebbel, Humus, Muhammara, Çiğköfte)	8	%6,67
8	Dolma	5	%4,17
9	İc (Kısır)	5	%4,17
10	Yoğurtlu yemekler (Lebeniye, Irman)	4	%3,33
11	Sındvanat (Mumbar)	4	%3,33
12	Muluhiye	4	%3,33
13	Mamul ve Kerebiç	3	%2,5
14	Fatteh	3	%2,5
15	Mendi	2	%1,66
16	Gratin	2	%1,66
Toplam		120	%100

Yemek Yapma Alışkanlıklarında Meydana Gelen Değişimler

Türk ve Arap mutfağı arasında benzerlik olsa da temelde kültürel özelliklerden oluşan pek çok farklılıklar bulunmaktadır. Gelenekler, yaşam tarzı, coğrafya gibi farklı nedenler bu durumun diğer sebepleri olarak kabul edilebilmektedir. Aynı malzemelerin kullanıldığı yemekler aynı isimleri taşımalarına rağmen mutfak tekniği açısından farklılıklar olduğunu söylemek mümkündür (Ünalın, 2015, s. 63). Bu durum, uzun yıllardır Türkiye’de yaşamını sürdürmekte olan Suriyeli göçmenler için de geçerli mi? Düşüncesinden hareketle beşinci çalışma sorusu “*Türkiye’ye geldikten sonra evde yemek yapma alışkanlıklarınız değişti mi? Değişti ise farklı olarak gerçekleştirilen uygulamalar nelerdir?*” olarak sorulmuştur. Çalışmaya katılan Suriyeli göçmenlerden 31 kişi (%88,57) evde yemek yapma alışkanlıklarının değişmediğini ve öz yemek kültürlerini koruduklarını beyan etmiştir. Yalnızca dört katılımcı (%11,43) yemeklerde daha çok yağ, pul biber, nar ekşisi, yoğurt ve bulgur kullanmaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan katılımcılar Suriye’de olduğu gibi Türkiye’de de dışarıda yemek yeme alışkanlıklarının devam ettiğini ve özellikle tatlılar konusunda Türkiye’de oldukça fazla seçenekleri olduğu için mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

Evlerde Pişirilen Türk Yemekleri

Yemek ve kültürel adaptasyon süreçlerinin saptanabilmesi için sorulan araştırmanın altıncı sorusu “*Türk yemeklerine adapte oldunuz mu? Evinizde pişirdiğiniz Türk yemekleri var mıdır? Cevabınız evet ise hangi Türk yemeklerini sofranızda tercih ediyorsunuz?*” şeklinde katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılar genel olarak Mersin yemek kültürü ile Suriye yemek kültürünün benzer özellikler taşıması sebebiyle Suriye’den göç etmen önce dahi Türk yemeklerini evlerinde yaptıklarını dile

getirmişlerdir. Bu durumun yanı sıra Türkiye'ye geldikten sonra yeni yemekler öğrendiklerini ve her geçen yıl daha fazla Türk yemeği yapmaya başladıklarını da sözlere ilave etmişlerdir. Katılımcılardan yalnızca dört tanesi evlerinde Türk yemeği yapmadıklarını Suriye yemek kültürünü devam ettirdiklerini dile getirmiştir. Çalışma sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde toplam 16 çeşit yemeğin 70 defa dile getirildiği görülmektedir. Söz konusu yemekler içerisinde en fazla ağırlığı olan üç yemek çeşidi incelendiğinde ise 11 defa (%15,71), dile getirilen Kısır, sekizer defa dile getirilen Karnıyarık (%11,43) ve Çiğköfte (%11,43) ön plana çıkmaktadır. Ayrıca mantı ve tantuni gibi geleneksel Türk yemekleri de Suriyeli göçmenler tarafından tercih edilen yemek çeşitleri arasında yer almaktadır.

Tablo 4.

Katılımcıların Evlerinde Pişirilen Türk Yemekleri

Sıra	Kullanılan ifadeler	Σ	%
1	Kısır	11	%15,71
2	Karnıyarık	8	%11,43
3	Çiğköfte	8	%11,43
4	Mantı	7	%10
5	Lahmacun	6	%8,57
6	Tantuni	6	%8,57
7	Mercimek Köftesi	4	%5,71
8	Sütlaç	3	%4,28
9	Menemen	3	%4,28
10	Kuru Fasulye	2	%2,86
11	Tavuk Sote	2	%2,86
12	Etlü Pilav, Nohutlu Pilav	2	%2,86
13	Zeytinyağlı Dolma	2	%2,86
14	Baklava	2	%2,86
15	Tarhana Çorbası	2	%2,86
16	Pazı Sarma	2	%2,86
Toplam		70	100

Suriye ve Türk Yemeklerinin Birlikte Pişirilmesi

Göç hareketleri, yemek ve mutfakların birbirleriyle iletişimde bulunmasına ve adına füzyon mutfağı denilen zenginliğin ortaya çıkmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Bir coğrafyadan farklı bir coğrafyaya giden insanlar kendilerine ait yeme alışkanlıklarını ve yemeklerini göç ettikleri coğrafyalarda yaşayan insanlara tanıtarak kültürel etkileşimde bulunmaktadırlar. Bu sebeple iki farklı mutfak kültürünün birbiriyle iletişimi neticesinde ortaya yeni yemek türlerinin çıkması ve bu yeni yemeklerin toplumda yaygın olarak tüketilmesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Song, 2016, s. 78). Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göçler neticesinde yeni hayatlarına başlayan kişiler açısından da sözü edilen beslenme değişiklikleri sıklıkla karşılaşılan durumlar arasındadır. Mutfakta iki kültüre ait yemeklerin de bulunmaya başlaması her geçen yıl artan bir özellik olarak göze çarpmaktadır. Bu sebeple çalışmanın yedinci sorusu "*Suriye yemekleri ve Türk yemeklerini birlikte pişiriyor musunuz? Böyle bir uygulamanız var ise örneklendirebilir misiniz?*" şeklinde katılımcılara yöneltilmiştir. Söz konusu soruya verilen cevaplar incelendiğinde; Katılımcılar Türk toplumu ile ilişkileri geliştikçe evde Türk yemekleri yapma alışkanlıklarının da geliştiğini özellikle vurgulamışlardır. Örneğin SG22 kodlu katılımcı "*Organizasyon işi yapmaktayım. Dolayısıyla yıllar içerisinde pek çok Türk arkadaşa sahip oldum. Evime misafirlige gelecekleri zaman arkadaşlarıma hem Suriye hem de Türk yemeklerini birlikte servis ediyorum. Böylece alışık olmadıkları yemeklere*

maruz kalmalarını istemiyorum. Ayrıca Türk arkadaşlarımdan öğrendiğim pek çok yemek de oldu bu sebeple evimde yemek yaparken de Türk yemekleri ile geleneksel Suriye yemeklerini birlikte pişiriyorum.” İki kültüre de ait yemekleri mutfağında hazırladığını dile getirmiştir. Daha konservatif özellikler taşıyan katılımcılardan dört tanesi yemek kültürü açısından Suriye yemeklerini tüketmeye devam ettiklerini ve dışarıda yemek yeme davranışı sergilediklerinde dahi Suriyelilere ait restoranları tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. SG16 kodlu katılımcı çocuklarının Türkiye’de dünyaya geldiğini, bu sebeple çocukların iki kültüre de ait yemeklere doğuştan aşina olduğunu belirtirken çocukların sağlıklı beslenmesi adına her iki kültüre ait yemekleri beraberce hazırladığını beyan etmiştir. SG17 kodlu katılımcı Türkiye’de hazırlanan et yemeklerinin ve et kalitesinin çok lezzetli olduğunu söylerken yemekten keyif aldığı et yemeklerinin yanında Suriye mutfağına özgü reçetelerle hazırlanan pilavların olmasının lezzeti arttırdığını vurgulamıştır. SG1 kodlu katılımcı; yemekler ile birlikte salata tüketimini Suriye’de yaşadığı dönemde tercih etmediğini ancak Türkiye’ye geldikten sonra sebze hatta meyvelerle hazırlanan salataları yemeklerde Suriye yemekleri ile birlikte tercih etmeye başladığını söylemiştir. SG13 Türk yemeklerini severek tüketmesine rağmen yemeklerin yanında mutlaka Suriye ekmeği tükettiğini kendisi adına meydana gelen en önemli değişimin bu olduğunu dile getirmiştir. SG33 Suriye pilavı ve Türkiye’de yapmayı öğrendiği Türk yoğurdunu tüketme konusunda oldukça hevesli olduğunu dile getirmiştir. SG 12 kodlu katılımcı ise Suriye mutfağının meze konusunda oldukça geniş seçenekler sunduğunu ancak yine de Türkiye’ye geldikten sonra öğrendiği Türk mezelerinin olduğundan söz ederken eve Suriyeli misafirleri gelecek olduğunda dahi Türk ve Suriye yemeklerinden oluşan meze çeşitleri hazırlamayı sevdiğini belirtmiştir.

Suriyeli Göçmenlerin Beslenme Alışkanlıklarında Meydana Gelen Değişimler

İnsanların yemek ve beslenme alışkanlıkları içerisinde buldukları doğal çevrenin kendilerine bahsettikleri ile orantılı olarak şekillenmekte ve bir kültür olarak o toplumun genlerine yerleşmektedir. Bireylerin beslenme alışkanlıkları çevrelerinde bulunan yiyecek-iceceklerden oluşan bir beslenme yaklaşımına sahip olduğu için mutfak kültürü, yani beslenme alışkanlıkları da buldukları coğrafya ile yakından ilişkilidir (Güldemir, 2014). Bireylerin mutfak kültüründe meydana gelen değişimin sebeplerinden biri olan göç olgusunun çalışma kapsamında incelenmesi amacıyla hazırlanmış olan sekizinci ve son soru “Türkiye’ye geldikten sonra beslenme alışkanlıklarınızda meydana gelen değişimler nelerdir? Detaylı olarak açıklayabilir misiniz?” şeklinde hazırlanmıştır.

Tablo 5.

Beslenme Alışkanlıklarında Meydana Gelen Değişimler

Sıra	Kullanılan ifadeler	Σ	%
1	Pul biber, acı ve nar ekşisi kullanımı arttı	6	%33,33
2	Yemeğin yanında yoğurt tüketimi arttı	5	%27,78
3	Yağ tüketimi arttı	3	%16,67
4	Domates salçası kullanımı arttı	2	%11,11
5	Bulgur pilavın tüketimi arttı	2	%11,11
Toplam		18	%100

Çalışmaya katılım sergileyen bireylerin cevapları incelendiğinde; 17 katılımcı beslenme alışkanlıkları konusunda ciddi anlamda farklılıklar yaşamadıklarını belirtmiştir. 18 katılımcı ise toplamda beş başlık altında incelenebilecek şekilde değişiklikler

yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Türkiye'ye geldikten sonra yemek kültürüne olan adaptasyonları ile birlikte çok daha fazla acılı yemek yemeye başladıklarını belirten katılımcılar. Türk mutfağında acı kullanımının oldukça yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, SG22 kodlu katılımcı *“Türkiye'ye geldiğimden beri acıyı çok tüketmeye başladım. Sebebi de her şeyin yanına acı biber turşusu geliyor. Ne siparişi verirsem vereyim hep geliyor! Ben de hep yiyince vazgeçilmez oldu benim için. O gün bugün her şeye acı ilave ediyorum”* sözleriyle acı tüketimine olan bakış açısını özetlemiştir. Diğer yandan pek çok Suriyeli yoğurt tüketimi konusunda da bir alışkanlık edindiklerini söylemişlerdir. Söz konusu durum ile ilgili olarak SG35 *“Türk ev arkadaşım her sulu yemeğin yanında mutlaka yoğurt yedi. Okulun yemekhanesinde de her yemeğin yanında yoğurt veya ayran olurdu. Bir süre sonra ben de fark etmeden nerdeyse her şeyin yanında yoğurt tüketmeye başladım. O günlerden beri alışkanlık hale geldi bende.... Çok da sevdim!”* diyerek yoğurt ile ilgili memnuniyetini dile getirmiştir

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç, tarih boyunca insanlık için önemli bir olgu olmuştur. Göç kavramı, bireylerin veya toplulukların ekonomik, sosyal, politik veya çevresel nedenlerle yaşadıkları yerden başka bir yere hareket etmelerini ifade etmektedir. Bu yanı sıra göç olgusu, bireylerin ve toplumların yaşamlarını yeniden şekillendirme sürecinin temel unsurlarından birisidir. Göç, sadece coğrafi değil, aynı zamanda kültürel ve ekonomik değişimleri de beraberinde getirmektedir. Göçün yönetimi ve göçmen politikaları, hem göçmenler hem de yerel topluluklar için kritik öneme sahiptir, bu yüzden bu olgunun çok boyutlu etkilerini anlamak, sürdürülebilir çözümler geliştirmek için gereklidir. Suriye iç savaşı, 2011'de başlayan çatışmalar sonucunda bölgedeki insani krizi derinleştirmiş ve göç hareketlerini büyük ölçüde artırmıştır. İç savaş, milyonlarca Suriyelinin evlerini terk etmesine neden olmuş, bu da küresel göç krizini tetiklemiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre, Suriye krizinin başından itibaren 6.6 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş, 5.6 milyon kişi ise uluslararası mülteci olarak komşu ülkeler ve ötesine göç etmiştir. Mevcut göç akımı genel olarak komşu ülkelere yönelik bir hareket sergilerken, Türkiye de bu sebeple milyonlarca sığınmacı ve göçmene ev sahipliği yapmak zorunda kalmıştır.

Göçmenlik ve entegrasyon, modern toplumların sosyal ve ekonomik yapıları açısından büyük önem taşımaktadır. Göçmenlik daha önce de tanımlandığı üzere, bireylerin ekonomik fırsatlar, savaştan kaçış veya eğitim gibi nedenlerle yeni ülkelerde yaşamaya başlamalarını ifade etmektedir. Entegrasyon ise bu bireylerin, buldukları toplumun bir parçası haline gelmelerini ve toplumsal uyum sağlamalarını içermektedir. Entegrasyon süreci, göçmenlerin yeni topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırır, ekonomik katkılarını artırır ve sosyal uyumu destekler. Göçmenler, iş gücü piyasasına dahil olarak ekonomik büyümeye katkıda bulunur ve kültürel çeşitliliği zenginleştirir. Bu durum, hem göçmenler hem de yerel halk için karşılıklı faydalar sağlar. Ancak entegrasyon süreci, yalnızca dil öğrenme veya iş bulma ile sınırlı değildir. Aynı zamanda kültürel anlayış ve sosyal kabul de gerektirir. Bu nedenle, devletler ve toplumlar, göçmenlerin topluma uyum sağlamalarını destekleyen politikalar geliştirmeli ve toplumda kapsayıcılığı teşvik etmelidir. Göçmenlik ve entegrasyon, sosyal uyum ve ekonomik refah için temel unsurlardır.

Mutfak kültürü, bir toplumun yemek pişirme yöntemleri, yemek alışkanlıkları ve gastronomik geleneklerini içeren geniş bir kavramdır. Bu kültür, coğrafi, tarihsel ve sosyal faktörlerle şekillenir ve bir toplumun kimliğini yansıtır. Mutfak kültürü, yalnızca

yemek pişirmekle sınırlı değildir; aynı zamanda yemeklerin sunumu, mevsimsel yemekler ve sosyal yemek ritüellerini de içerir. Yemek hazırlama ve yeme alışkanlıkları, aile bağlarını güçlendirir ve toplumsal normları pekiştirir. Günümüzde globalleşmenin etkisiyle mutfak kültürleri arasındaki etkileşim artmıştır. Farklı kültürlerin yemekleri, restoranlar ve sosyal medyanın etkisiyle dünya çapında yayılmaktadır. Ancak, her kültür kendi özgün yemek geleneklerini koruyarak, gastronomi dünyasında kendine has bir yer edinmeye devam etmektedir.

Göçmen mutfağı, bir toplumunun insanlarının göç ettikleri ülkenin yemek kültürünü kendi geleneksel yemekleriyle birleştirdiği bir mutfak türüdür. Göçmen mutfağı, göçmenlerin yaşadıkları bölgenin malzemeleri ve pişirme teknikleri ile kendi kültürel lezzetlerini harmanlamasıyla ortaya çıkar. Göçmen mutfağı, sadece yemekleri değil, aynı zamanda göçmenlerin tarihini, kimliğini ve toplumsal bağlarını da yansıtır. Göçmenler, yeni yaşadıkları ülkelerdeki malzemeleri kullanarak geleneksel tariflerinde değişiklikler yapar ve bu süreçte yeni yemek kültürleri oluştururlar. Yemeklerin varlığıyla, hem göçmen topluluklarının kendi kültürel mirasını yaşatmasına hem de yerel mutfaklarla entegrasyonlarına yardımcı olur. Göçmen mutfağı, kültürel çeşitliliği ve etkileşimi teşvik eder. Aynı zamanda, yemeklerin uluslararası bir popülerite kazanarak farklı kültürler arasında bir köprü kurmasına katkıda bulunur.

Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyonunda mutfak rolünün araştırıldığı bu çalışma, Mersin ilinde yaşayan Suriyeli göçmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde; Mersin ilinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin mutfak kültürlerini ağırlıklı olarak koruduklarını söylemek mümkündür. Kültürel ve coğrafi olarak yakın bir destinasyon olan Mersin ili Suriyeli göçmenlerin rahat yaşam koşullarına sahip olduğu bir yerdir. Diğer yandan yıllar içerisinde toplumsal entegrasyonun artmasıyla birlikte yemek kültürünün de uyumlaştığı çalışma içerisinde elde edilen sonuçlar arasındadır. Geçen yıllar ile birlikte Suriyeli göçmenlerin Türk yemeklerine daha aşina hale geldikleri ve kendi mutfaklarında Türk yemeklerine yer vermeye başladıkları çalışmada elde edilen sonuçlar arasındadır. Son olarak beslenme alışkanlıkları bakımından da Suriyeli göçmenlerin Türk mutfağına yatkın hale geldikleri ve Türk tipi beslenme davranışları sergilemeye başladıkları da çalışma ile bulgulanmıştır. Alanyazın incelendiğinde; göçmen bireylerin mutfak kültürü değişimlerini inceleyen farklı pek çok çalışmanın var olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekleştirilen bu çalışma ile birlikte alanyazında daha önceden var olan Kara (2021), Avşar ve Seçim (2020) ile Öztürk ve Koç (2023), tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Göçmenlerin Türkiye’de kalış süreleri arttıkça hem topluma hem de yemek kültürüne olan adaptasyonları artmaktadır. Konu ile ilgili bundan sonra nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilecek çalışmalar ile daha geniş kitlelere ulaşılabilme imkânı önerilecek en temel faktör olarak göze çarpmaktadır. Daha geniş örneklemeler kullanılarak daha kapsayıcı sonuçlara ulaşılabilmesi olasıdır. Diğer yandan farklı ülkelerden göçmenler üzerine gerçekleştirilecek çalışmalar ile farklı sonuçlara ulaşılabilmesi de olasıdır.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın yürütülebilmesi için Mersin Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kararı kapsamında 02/05/2023 tarih ve 43 sayılı yazı ile gerekli izinler alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Acar, Ü. (2019). Şartlı mülteciler ve ulusal güvenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1211-1225.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Akbaba, M.,& Özel, G. (2020). Kilis ili yöresel yemeklerinde Suriye göçünün gölgesi. *Journal of Tourism&GastronomyStudies*, 8(2), 971-982.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- Alsamou, E. (2023). Göçmenlerin ekonomik entegrasyonu ve göçmen girişimciliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Aslan Üçkardeş, E., Işık E.,&Aker, T. (2015) Göç, yerinden edilme ve ruh sağlığı. Barış kitabı; bireyden topluma barışın ve savaşın ruh hali içinde. Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Avşar, Ö. Y., & Seçim, Y. (2020). Suriye göçmenlerinin mutfak kültürü uyum süreci; Konya örneği. *Journal of RecreationandTourismResearch*, 7(2), 209-221.
- Aydın, S. (2013). Kültür kavramı. Antropoloji içinde. Anadolu Üniversitesi
- Aykaç, S. A., & Karakaş, M. (2022). Entegrasyon, asimilasyon ve uyum kavramları arasından Türkiye'nin seçimi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı*, 419-429.
- Beşirli, H. (2011). Türk kültüründe güç, iktidar, itaat ve sadakatin yemek sembolizmi esasında değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (58), 139-152.
- Birleşmiş Milletler (2005). Ülke içinde yerinden olma konusunda yol gösterici ilkeler. Brookings Enstitüsü Yerinden Olma Projesi. U.S.A.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş.,&Demirel F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A Yayıncılık.
- Canbolat, C., & Bulut, Y. (2020). Suriyeli sığınmacıların Türk mutfak kültürü ve yiyecek içecek işletmelerinde istihdama etkileri. *International Travel andTourism Dynamics*, 20, 65-74.
- Coşkun, R., Altunışık, R.,&Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlar, E. B. (2023). Avrupa medyasında mültecilerin çerçevelenmesi: Suriyeli ve Ukraynalı mülteciler. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Çelik, A. (2023). Göçmen mutfak kültürü üzerine bir araştırma (İstanbul Silivri Gazitepe Köyü örneği). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Nişantaşı Üniversitesi.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve kültürel entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, (34), 197-222.
- Çiçekli, B. (2013). *Yabancılar ve mülteciler hukuku*. Seçkin Yayınevi.
- Erat, V. (2018). Çokkültürlülük ve ayrımcılık arasında: Avrupa ülkelerinin entegrasyon politikalarında eğitim alanı. *Mukaddime*, 9(3), 79-94.
- Erbaş, H., & Türker, Ö. A. (2019). Göç araştırmaları alanında kavramsal sorunlar ve etik/politik sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(2), 883-911.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2021). Suriyeli sığınmacıların bakış açısıyla Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılara yönelik algısal tehditler. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstinye Üniversitesi.
- Ergün, M. S. (2019). Mültecilerin ekonomik entegrasyonu (Avrupa Birliği ve Türkiye özelinde). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

- Erkan, R., & Erdoğdu, M. Y. (2006). Gc ve ocuk suçluluğu. *Aile ve Toplum Dergisi*, 79-91.
- Goodman, S. W. (2009). Civic integration requirements and the transformation of citizenship [Doctoral Dissertation]. Georgetown University.
- Gözügüzel, E. (2014). KKTC üzerinden yapılan gcmen kaçakçılığı. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güldemir, O. (2014). Orta Asya'dan cumhuriyet dönemine Türk mutfağındaki yemeklerin değişimi; yazılı kaynaklar üzerinden bir değerlendirme, VII. *Lisansüstü Turizm ğrencileri Araştırması Kongresi*.
- Hathaway, J. C. (2005). *The rights of refugees under international law*. Cambridge University Press.
- Hatipoğlu, A., & Batman, O. (2014). Osmanlı saray mutfağına ait gastronomik unsurların günümüz Türk mutfağı ile kıyaslanması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, (2)11, 62-74.
- International Organization for Migration (2009). *The international migrant stock: A global view*. Washington.
- Kara, Y., & Akdağ, G. (2022). Suriyeli sığınmacıların değişen mutfak kültürü: Mersin, Gaziantep ve Kilis rneği. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 5(3), 971-986.
- Kara, Y. (2021). Sığınmacıların değişen mutfak kültürü ve yerel mutfak algısı: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye'de gc ve etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.
- Karpat, K. H. (2013). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve gcler*. Timaş Yayınları.
- Keskin, C. Y. (2019). Yerleşme ve seyahat özgürlüğü ile çalışma hakkı bağlamında şartlı mlteciiler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25(1), 388-433.
- Koser, K. (2005). *Irregular migration, state security and human security, policy analysis and research programme of the global commission on international migration*. Washington.
- Kupiszewski, M. (1996). *Extra union migration: The east-west perspective*, içinde *Population migration in the European union*. John Wiley Publication, England.
- Nurdoğan, A., & Öztürk, M. (2018). Geçici koruma stats ile Türkiye'de bulunan Suriyelilerin vatandaşlık hakkı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1163-1172.
- kmen, . (2015). Yabancılar hukukunda gcmenler. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi niversitesi
- zen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422.
- zkarlı F. (2014). Suriye'den Türkiye'ye gc ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin rneği). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mardin Artuklu niversitesi.
- Öztürk, G., & Koç, B. (2023). Etnik mutfak olarak Türkiye'de yaşayan Gürcülerin mutfak kültürünü belirlemeye yönelik alışma; Samsun Gürcüleri rneği. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 1-16.
- Perruchoud, R. (2004). *Glossary on migration*. International Organization for Migration Publications, Geneva.
- Petersen, W. (1978). *International Migration. Annual Review of Sociology*, Vol.4.
- Saçkesen, F. (2021). Kendi adına bağımsız alışan Suriyelilerin ekonomik entegrasyonu: Bursa rneği. [Yayımlanmamış Doktora Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Sağdıç, B. (2024). Türkiye'den Almanya'ya gerçekleştirilen gclerin mutfak kültürü açısından değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış Doktora Lisans Tezi]. Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

- Seraslan, M., & Özgür, Ö. (2009, Ekim, 24-26) Sinema ve göç: Yeni hayat arayışlarının sinematografik sunumu, I. Uluslararası Davraz Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta, Türkiye.
- Solmaz, Y., & Altın D. D. (2018). Türk mutfak kültürü ve beslenme alışkanlıkları. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 108-124.
- Song, C. (2016). Kimchi, seaweed, and seasoned carrot in the Soviet culinary culture: The spread of Korean food in the Soviet Union and a Korean diaspora. *Journal of Ethnic Foods*, 3(1), 78-84. doi:https://doi.org/10.1016/j.jef.2016.01.007
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: Kültürleşme. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 103-134.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 367-392.
- Taras, V., Rowney, J., & Steel, P. (2012). Work-related acculturation: Change in individual work-related cultural values following immigration. *The International Journal of Human Resource Management*, 24(1), 130-151.
- Taş, G. (2023). Avrupa Birliğinde azınlıkların entegrasyonu ve boyutları. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 166-201.
- Uslu, L. (2023). Sosyal entegrasyon bağlamında Suriyeli Göçmenler. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Ünal, İ. (2015, Ekim, 15-16). Kültürlerarası ilişki bağlamında Türk ve Arap mutfak kültürü. Kültürlerarası İletişim Öğrenci Sempozyumu. Gümüşhane Üniversitesi. Gümüşhane, Türkiye.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası göç kavramı ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerinde muhtemel etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (18), 53-65.
- Vural, D. G. (2007). Uluslararası göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Kitabevi.
- Yıldırım, G. S. (2020). Suriyeli kent mültecilerinin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonu (Küçükçekmece ilçesi örneği). [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2009). *Arap mutfağı*. Ocak Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (9)2, 1685-1704.